

Designing a structural-interpretive framework of hostility in Shahid Soleimani school

Received: 21/06/2022

Accepted: 27/02/2023

Masood Moeinipoor***Reza Ahmadi****

(174-201)

The Islamic Republic of Iran is located in a region where the speed, scope and complexity of changes are increasing day by day. The increasing number of independent actors, the increase in economic competition and the rapid development of technology have led to an increase in developments and, as a result, a reduction in decision-making time. Undoubtedly, the vital factor for the progress of a country and the success of its armed forces in such conditions is knowing the enemies and their threats. Based on this, the aim of the current research is to design a structural-interpretive conceptual model of enmity in the school of Shahid Soleimani. In this regard, first, the dimensions and components of enmity in Shahid Soleimani's school were identified, then the final components of enmity were identified and screened using the fuzzy Delphi method. Then, using the research strategy of research in soft operations and specifically structural-interpretive modeling (ISM), the relationships between components and factors have been identified and analyzed. According to the findings of the research, Enmology in Shahid Soleimani School has 21 key components which are divided into five levels. The most fundamental components of enemy studies in the school of Martyr Soleimani are the components of "having suspicion towards the enemy and not trusting him" and "accepting God and the Messenger in the heart and opposing and fighting against their enemies".

Keywords: Verbal thoughts; Neo Mu'tazilite; newly released; Theoretical Framework; Political education.

* . Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of History, Civilization and Political Studies, Bagheral al-Uloom University, Qom, Iran (corresponding author), masood.moeini@gmail.com.

** . Doctoral student of political science majoring in political sociology, Imam Sadegh University (AS), Tehran, Iran, r.ahmadi@isu.ac.ir.

طراحی چارچوب ساختاری-تفسیری دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۰۸

مسعود معینی‌پور*

رضا احمدی**

(۱۷۴-۲۰۱)

چکیده

جمهوری اسلامی ایران در منطقه‌ای قرار دارد که سرعت، دامنه و پیچیدگی تغییرات در آن روزبه‌روز در حال افزایش است. افزایش روزافزون تعداد بازیگران مستقل، افزایش رقابت‌های اقتصادی و گسترش سریع تکنولوژی منجر به افزایش تحولات و در نتیجه کاهش زمان تصمیم‌گیری شده است. بدون تردید، عامل حیاتی پیشرفت یک کشور و موفقیت نیروهای مسلح آن کشور در چنین شرایطی، شناخت دشمنان و تهدیدات آن است. بر این اساس هدف پژوهش حاضر، طراحی مدل مفهومی ساختاری-تفسیری دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی است. در این راستا نخست به شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مختلف دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی پرداخته شد، سپس با استفاده از روش دلفی فازی مؤلفه‌های نهایی دشمن‌شناسی شناسایی و غربالگری شدند. سپس با استفاده از راهبرد پژوهش تحقیق در عملیات نرم و به صورت مشخص روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری (ISM)، روابط بین مؤلفه‌ها و عوامل شناسایی و تحلیل شده است. بر اساس یافته‌های پژوهش دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی دارای ۲۱ مؤلفه کلیدی می‌باشد که در پنج سطح تقسیم می‌شوند. بنیادی‌ترین مؤلفه‌های دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی، مؤلفه‌های «داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن

* . استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده تاریخ، تمدن و مطالعات سیاسی، دانشگاه باقرالعلوم (ع)، قم ایران

(نویسنده مسئول)، masood.moeini@gmail.com

** . دانشجوی دکتری علوم سیاسی گرایش جامعه‌شناسی سیاسی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران،

r.ahmadi@isu.ac.ir

به وی» و «پذیرش خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها» هستند.

واژگان کلیدی: دشمن‌شناسی؛ مقاومت؛ امنیت؛ شهید سلیمانی؛ مدل‌سازی ساختاری-تفسیری.

مقدمه

بیان مسئله: مطابق با آموزه‌های اسلامی، یک جنگ واقعی و جدی در تمام صحنه‌های زندگی انسان‌ها میان حق و باطل وجود دارد. همچنین یکی از اصول و قواعد زندگی انسان بر اساس آموزه‌های دین مبین اسلام این است که بداند در متن زندگی او، چیزهایی وجود دارد که دقیقاً دشمن او هستند و این دشمن در تمام صحنه‌های زندگی انسان - فردی و اجتماعی - در حال جنگ است. بر اساس آموزه‌های قرآن کریم، شیطان همواره دشمن آشکاری برای انسان بوده است «إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِإِنْسَانٍ عَدُوًّا مُّبِينًا» (الاسراء/۵۳). بر این اساس توجه به این نکته که انسان همواره در زندگی خود دشمن دارد، امری ضروری است و نمی‌توان آن را نادیده انگاشت. به عبارت دیگر انسان باید مراقب باشد تا این ذهنیت در او شکل نگیرد که دنیا، دنیای دوستی و رفاقت است و وجود دشمن، ساخته توهم است! بلکه قرآن کریم انسان را از چنین تفکری بر حذر می‌دارد و تأکید می‌کند که دشمنانتان را دشمن بگیرید «فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا» (فاطر/۶). اگر حقیقت وجود دشمن پذیرفته شد، آنگاه باید درصدد شناسایی و تشخیص آن برآییم و سپس اقدام به مقابله با آن نماییم. از نظر قرآن کریم، صحنه تاریخ و اجتماع بشر، همواره میدان یک جنگ و مبارزه دائمی است «وَكَأَيُّنَ مِنْ نَبِيِّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ» (آل عمران/۱۴۶). به عبارت دیگر سنت جاری زندگی پیامبران و مؤمنان در تمام تاریخ، نبرد و مبارزه با دشمنان خدا بوده است. بر این اساس دشمن‌شناسی یکی از لوازم و ضروریات زندگی انسان محسوب می‌شود.

اهمیت: پرداختن به موضوع دشمن‌شناسی و تلاش برای ارائه چارچوب مفهومی، یک عامل کلیدی به منظور پیشرفت انقلاب اسلامی ایران محسوب می‌شود؛ زیرا جمهوری اسلامی ایران در منطقه‌ای قرار دارد که سرعت، دامنه و پیچیدگی تغییرات در آن روزبه‌روز در حال افزایش است. افزایش روزافزون تعداد بازیگران مستقل، افزایش رقابت‌های اقتصادی و

گسترش سریع تکنولوژی منجر به افزایش تحولات و در نتیجه کاهش زمان تصمیم‌گیری شده است. بدون تردید، عامل حیاتی پیشرفت یک کشور و موفقیت نیروهای مسلح آن کشور در چنین شرایطی، شناخت دشمنان و تهدیدات آن است؛ چراکه با شناسایی دشمن می‌توان آمادگی لازم را برای رویارویی با او کسب نمود، به مکر و حيله و کید او آگاه گشت و به مقتضای حرکات او، واکنش نشان داد (محمدنام، ۱۳۹۱، ۷). از سوی دیگر بررسی نحوه شناخت دشمن توسط انسان‌های بزرگ به قدری اهمیت دارد که خداوند متعال بخش بزرگی از قرآن کریم را به بررسی ابعاد مختلف زندگی پیامبران اختصاص داده‌اند تا انسان‌ها چراغ‌های هدایتی از جنس خود برای طی نمودن مسیر سعادت داشته باشند. در عصر غیبت و عدم حضور امام معصوم، شناختن انسان‌های بزرگ و الگو سخت‌تر شده است اما اگر بتوانیم چنین افرادی را پیدا کنیم، بررسی و الگوگیری از نحوه رفتار آن‌ها، به خصوص در عرصه دشمن‌شناسی، می‌تواند مسیر صحیحی از یک زندگی مجاهدانه را نمایان سازد؛ بنابراین لازم است ضمن شناسایی فردی با چنین ویژگی‌هایی، چارچوب دشمن‌شناسی این فرد را ترسیم نماییم.

ضرورت: ترسیم نشدن چارچوب و مؤلفه‌های دشمن‌شناسی، موجب غفلت از دشمنان و فقدان آگاهی و بصیرت لازم سیاسی و اجتماعی در شناخت توطئه‌های بیگانگان و اتخاذ مواضع ناصحیح توسط نخبگان و خواص جامعه خواهد شد و این امر جامعه را به سرنوشتی هلاکت‌بار می‌کشاند. از سوی دیگر دوستی با دشمن و یا دوست پنداشتن دشمن، موجب می‌شود رذایل و اوصاف زشتی که بر روح و جان دشمن حاکم است، در انسان و جامعه دینی رسوخ کند و او را از هدف خود دور سازد؛ لذا شناخت دشمن ضروری است.

اهداف: هدف پژوهش حاضر از یکسو بررسی ابعاد و مؤلفه‌های کلیدی دشمنان است که بر اساس آن جمهوری اسلامی ایران با آگاهی بیشتری دشمنان خود را شناسایی کرده و به مقابله با آن‌ها بپردازد؛ از سوی دیگر با طراحی مدل مفهومی ساختاری-تفسیری دشمن‌شناسی می‌توان نظام معرفتی منسجمی را ارائه داد که قابلیت عرضه در قالب الگوهای علمی را داشته باشد.

سؤال‌ها و فرضیه: پرسش اصلی پژوهش حاضر عبارت است از: چارچوب

دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی چیست؟ به منظور ارائه پاسخ به سؤال اصلی، لازم می‌آید تا به پرسش‌های فرعی زیر نیز پاسخ داد: مؤلفه‌های دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی کدام هستند؟ میزان اثرپذیری (وابستگی) و اثرگذاری (نفوذ) مؤلفه‌های دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی چگونه است؟

پیشینه تحقیق

در ارتباط با دشمن‌شناسی آثار متعددی منتشر شده است که می‌توان آن‌ها را به دو گروه اصلی تقسیم نمود:

آثاری که دشمن‌شناسی را بر اساس آموزه‌های اسلامی و سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام بررسی می‌کنند

در این آثار پژوهشگران کوشیده‌اند تا اصول، ابعاد و مؤلفه‌های دشمن‌شناسی را با تکیه بر منابع دینی مورد بازخوانی و تحلیل قرار دهند. به عنوان مثال تقوی دامغانی (۱۳۶۹)، نوعی (۱۳۷۹)، بیستونی (۱۳۸۲)، محمدنام (۱۳۹۱) و ابراهیم‌نیا (۱۳۹۸) در پژوهش‌های خود تلاش می‌کنند تا مؤلفه‌های کلیدی دشمن، مصادیق دشمنان در نگاه قرآن و ائمه و شیوه‌های دشمنی دشمنان را مطرح کنند.

آثاری که دشمن‌شناسی را از منظر اندیشمندان اسلامی، به خصوص رهبران انقلاب اسلامی بررسی می‌کنند

در این آثار پژوهشگران کوشیده‌اند تا اصول، ابعاد و مؤلفه‌های دشمن‌شناسی را بر اساس دیدگاه اندیشمندان اسلامی بازخوانی و تحلیل می‌کنند. به عنوان مثال سیدنژاد (۱۳۸۸) در پژوهش خود تلاش می‌کند ابعاد و مصادیق دشمنان فرهنگ و جامعه اسلامی را از منظر شهید مطهری احصاء کند. همچنین شیرازی (۱۳۹۸)، اکبری بیاتیانی (۱۳۹۷)، اصلانی و دیگران (۱۳۹۶) و نجاتی منفرد و دیگران (۱۳۹۵) در پژوهش‌های خود تلاش می‌کنند تا مبانی، اصول و شیوه‌های دشمنی دشمنان را از منظر رهبران انقلاب اسلامی تبیین کنند.

بنابراین وجه تمایز نوشتار حاضر آن است که کوشیده تا با فراتر رفتن از اصل ضرورت توجه به دشمن‌شناسی و یا مرور بیانات رهبران انقلاب اسلامی، بتواند با بررسی بیانات

سردار سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی، که به تعبیر مقام معظم رهبری تربیت شده اسلام و مکتب امام هستند، و استفاده از نظرات خبرگان، الگویی مفهومی برای این امر ارائه نماید.

مبانی مفهومی و نظری

۲-۱. دشمن

واژه «دشمن» در فرهنگ لاتین مترادف با لغت «Enemy» است که در قرن نهم وارد زبان انگلیسی شد. این واژه از کلمه لاتین «inimicus» مشتق شده و به معنی دوست نبودن است (Greene & Elffers, 2006, 9). این واژه در فرهنگ دینی و اصطلاح قرآنی، با الفاظ مختلفی به کار رفته است که البته هر یک از آن‌ها تفاوت‌های جزئی با یکدیگر داشته و به تناسب سیاق برای تبیین دشمن و دشمنی به کار رفته‌اند؛ مانند عدو، خصم، شن، بغض، لَدَد و عَدَد (باکویی و داوری چلقائی، ۱۳۹۶، ۳۵). تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغت درباره مفهوم دشمن، بر روی «بدخواهی»، «خصومت» و «عداوت» تأکید دارند (عمید، ۱۳۸۹، ۵۲۷). به‌عنوان مثال فرهنگ معین معنای لغوی دشمن را «عدو»، «خصم» و «مخالف» می‌داند (معین، ۱۳۸۶، ج ۱، ۶۸۳). همچنین می‌توان دشمن را به معنی بدنفس و زشت طبع در نظر گرفت (شیرازی، ۱۳۹۸، ۴۰).

از نظر اصطلاحی نیز تعارف متعددی از دشمن ارائه شده است. به‌عنوان مثال فیض و دیگران (۱۳۹۵، ۱۸۵) اصطلاح دشمن را به کسی اطلاق می‌کنند که اهداف فرد یا گروه را قبول نداشته و در این راه با او به مبارزه برمی‌خیزد و از کوچک‌ترین فرصتی برای ضربه زدن به طرف مقابل استفاده می‌کند. قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح (مصوب ۱۳۸۲) دشمن را اشرار، گروه‌ها و دولت‌هایی می‌داند که با نظام جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ بوده یا قصد براندازی آن را دارند و یا اقدامات آنان بر ضد امنیت ملی است. باکویی و داوری چلقائی (۱۳۹۶، ۳۶) نیز به کسی دشمن می‌گویند که از حدود خود تجاوز کرده و به حقوق دیگری مجوز عبور می‌دهد.

در مجموع می‌توان دشمن را این‌گونه تعریف نمود: هر عامل داخلی یا خارجی اعم از شخصیت حقیقی یا حقوقی که هدف نهایی آن تغییر کلی یا جزئی ساختار کلان نظام

جمهوری اسلامی ایران از ماهیت دینی، اسلامی و شیعی به هویت موردنظر دیگر یا ایجاد مانع عمده برای تداوم و بقای آن نظام است (شیرازی، ۱۳۹۸، ۴۱). بر این اساس می‌توان دشمنان را به دو دسته کلی پیدا و پنهان تقسیم نمود:

۱. دشمن مبین، واضح و پیدا (الاعراف، ۲۲؛ النساء، ۱۰۱)

۲. دشمن ناشناخته و پنهان (الانفال، ۶۰)

بنابراین باید توجه شود که برخی از دشمنان دوستانه نزدیک می‌شوند اما دشمنانه آسیب می‌رسانند و این نفاق پنهان، مشهود بسیاری از افراد نیست؛ مگر با گذشت زمان و تحمل زیان. با توجه به اینکه خداوند متعال از سرّ و علن همه آگاه است، وقتی از دشمنی گروهی نسبت به اسلام و مسلمانان خبر می‌دهد، به معنای آن است که وی از سوء ضمیر و خُبث نیت آن‌ها مطلع است (محمدنام، ۱۳۹۱، ۴۴).

۲-۲. شناخت دشمن

شناخت دشمن از ضروریات ابتدایی هر مبارزه و رویارویی است. همان‌طور که در مقدمه بیان شد، عالم عرصه درگیری حق و باطل است جامعه مؤمنین با جامعه کفر در نبرد مستمر است. در این میان شناخت دشمن و آگاهی از جایگاه و قدرت او از ضروریات عقلی است و عدم اطلاع کافی از دشمن، خطر شکست را در پی دارد. در ادبیات علوم سیاسی اصطلاحات و عبارات بسیاری وجود دارد که اشاره به چشم‌پوشی یا عدم توجه به دشمن دارند؛ مانند اسب تروا یا گرگ در لباس گوسفند (Kahn, 2010, 15). همچنین یکی از فروع دین مبین اسلام تبری است که به معنی دشمنی با دشمنان خداست. خداوند متعال در قرآن کریم برخی از ویژگی‌های ناپسند دشمنان از قبیل دنیاپرستی، حسادت و بدخواهی، پیمان‌شکنی، نژادپرستی، قانون‌شکنی و داشتن خلق و خوی استکباری را اشاره می‌کند و با ذکر این موارد مؤمنان را در شناخت دشمن یاری نموده و آن‌ها را به مرزبندی در مقابل دشمن دعوت می‌نماید (محمدنام، ۱۳۹۱، ۸).

نظریات مختلفی در باب دشمن‌شناسی ارائه شده است. یکی از رویکردهای مهم در این زمینه، رویکرد مدرن است. در رویکرد مدرن، دشمن‌شناسی با توجه به زمینه‌ها و بسترهای

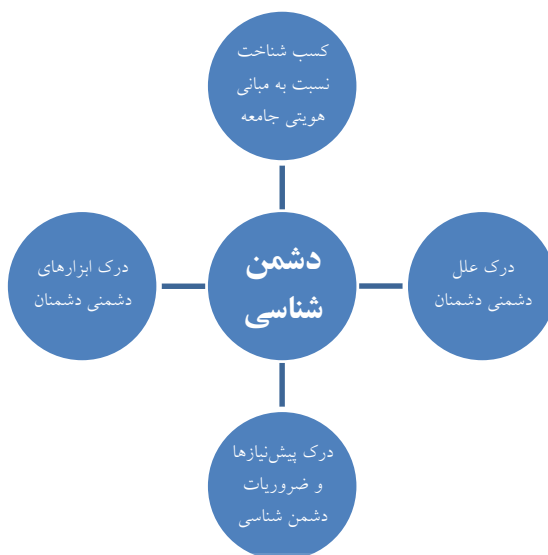
اجتماعی و فرهنگی تعریف شده و علاوه بر تهدیدات سخت خارجی، تلاش دشمن جهت تغییر هویت اجتماعی و سرمایه‌های اجتماعی جامعه مورد تأکید جدی قرار گرفته است. این رویکرد نسبت به دشمن‌شناسی با تغییر جهت‌گیری از تمرکز صرف دولتی به عموم مردم و بهره‌گیری از ظرفیت و توان جامعه در شناخت دشمن، شرایطی را فراهم می‌سازد که در استراتژی‌های امنیتی «زمینه و بستر اجتماعی» به‌عنوان پشتوانه امنیت ملی قلمداد گردد (بیات، ۱۳۹۸، ۶۴-۶۵).

نظریه‌پردازانی چون بوزان، مولار و ویور «هویت» را به‌مثابه روح جامعه قلمداد کرده‌اند که در تبیین دشمن‌شناسی مورد توجه قرار نگرفته است. با توجه به تحولات و تغییرات سریعی که در حوزه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و تکنولوژی در جهان به وجود آمده، توجه به بسترها و زمینه‌های اجتماعی دشمن‌شناسی ضرورتی انکارناپذیر است (نویدنیا، ۱۳۸۴، ۴۴).

بوزان در نظریه «امنیت اجتماعی» خود، دشمن‌شناسی را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین قابلیت‌ها و توانمندی‌های جامعه در راستای حفاظت از الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی شاخص‌سازی کرده و از این نگاه توجه به عناصر اصلی انسجام اجتماعی جامعه را شرط تحقق امنیت برای بقا و تداوم جامعه می‌داند.

بر اساس نظریه امنیت اجتماعی، دشمن‌شناسی مفهومی عقب‌مانده، توسعه نیافته، پیچیده و معماگونه است. بر این اساس، زمانی دشمن‌شناسی مطرح خواهد بود که نیروی بالقوه یا بالفعلی به‌عنوان تهدیدی برای هویت افراد جامعه وجود داشته باشد. بر این مبنا، هر عامل و پدیده‌ای که باعث اختلال در احساس تعلق و پیوستگی اعضای جامعه شوند، به‌عنوان دشمن شناخته می‌شود (نویدنیا، ۱۳۸۲، ۶۵). همچنین ماهیت تهدیدات دشمن به‌گونه‌ایست که با توسل به روش‌ها و شیوه‌های متعارف نظامی نمی‌توان بر معضلات امنیتی غلبه پیدا کرد و نیاز به ابزارهای دیگری است (مرادیان، ۱۳۹۱، ۶۳).

در مجموع می‌توان بر اساس نظریه «امنیت اجتماعی»، چارچوب نظری این پژوهش را به‌صورت زیر در نظر گرفت:

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، دارای رویکرد تفسیری می‌باشد و از نظر راهبرد، دارای راهبرد تحقیق در عملیات نرم است. شیوه گردآوری داده‌های این پژوهش، بررسی ادبیات پژوهش و مصاحبه خبرگانی است و برای اعتبارسنجی و غربالگری متغیرها از روش دلفی فازی استفاده شده است. روش تحلیل داده‌ها نیز روش «مدل‌سازی ساختاری-تفسیری» است. برای اجرای این روش گام‌های زیر طی شده است:

۳-۱. گام اول. شناسایی متغیرهای اصلی مسئله

در گام نخست، مؤلفه‌های دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی از طریق مروری جامع و نظام‌یافته بر مطالعات اسنادی (کتاب‌ها، مقالات و سایر مکتوبات) و انجام مصاحبه‌های تخصصی، استخراج گردید. در این پژوهش، به منظور اطمینان از بررسی جامع اسناد، منابع تا زمان رسیدن به اشباع نظری بررسی شدند و در برخی موارد از مصاحبه‌های تخصصی نیز استفاده شد. سپس با استفاده از روش دلفی فازی، مؤلفه‌های نهایی شناسایی و غربالگری شدند.

جامعه تحقیق در این پژوهش افرادی هستند که شرایط ذیل را دارا می‌باشند:

- دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری باشند
 - حداقل ۵ سال سابقه مدیریتی یا پژوهشی مرتبط با حوزه دشمن‌شناسی داشته باشند
 - از قبل بیانات سردار شهید حاج قاسم سلیمانی را مطالعه نموده بودند.
- برای انتخاب این افراد از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد؛ زیرا روش دلفی مکانیسمی برای تصمیم‌گیری گروهی است و به متخصصان واجد شرایطی که دانش عمیق در این زمینه دارند نیاز دارد. بنابراین، ۱۵ نفر از خبرگان واجد شرایط به صورت هدفمند انتخاب شدند.
- در این مرحله بر اساس طیف لیکرت هفت درجه‌ای فازی (جدول ۱) و با کمک خبرگان، میانگین مقادیر خروجی فازی شده مربوط به مؤلفه‌ها محاسبه شد (جدول ۴). بر اساس استاندارد روش دلفی فازی، مقادیر فازی شده بالاتر از 0.7 قابل قبول هستند و هر مؤلفه کمتر از 0.7 حذف می‌شود.

جدول ۱. طیف لیکرت هفت درجه‌ای فازی برای رتبه‌بندی مؤلفه‌ها

مقیاس عدد فازی	مقدار فازی	متغیر زبانی
(0, 0, 0.1)	۱	کاملاً بی‌اهمیت
(0, 0.1, 0.3)	۲	خیلی بی‌اهمیت
(0.1, 0.3, 0.5)	۳	بی‌اهمیت
(0.3, 0.5, 0.75)	۴	متوسط
(0.5, 0.75, 0.9)	۵	بااهمیت
(0.75, 0.9, 1)	۶	خیلی بااهمیت
(0.9, 1, 1)	۷	کاملاً بااهمیت

(Asadzadeh Monir, Soleimani, Sattari & Kheirkhah, 2020, 217-218)

به منظور یافتن مجموع نظرات خبرگان و محاسبه میانگین فازی نظرات آن‌ها، از معادله

$$F_{AGR} = \left(\min\{1\}, \left\{ \frac{\sum m}{n} \right\}, \max\{u\} \right)$$

زیر استفاده می‌شود:

هر عدد فازی مثلثی (مجموع نظرات خبرگان برای مؤلفه زام) به صورت زیر نمایش داده

می‌شود:

$$\tau_j = (L_j, M_j, U_j)$$

$$L_j = \min(X_{ij})$$

$$M_j = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n X_{ij}}$$

$$U_j = \max(X_{ij})$$

در فرمول بالا، حرف (i) به خبره اشاره می‌کند؛ بدین ترتیب:

- X_{ij} : مقدار ارزیابی متخصص ام برای مؤلفه زام
- L_j : حداقل مقدار ارزیابی بدست آمده برای مؤلفه زام
- M_j : میانگین هندسی مقدار ارزیابی متخصصان برای تابع مؤلفه زام
- U_j : حداکثر مقدار ارزیابی بدست آمده برای مؤلفه زام (Biranvand & Seif, 2020).

غیرفازی سازی^۱ فرآیند تولید یک نتیجه قابل اندازه‌گیری در منطق قطعی^۲ بر اساس داده‌های فازی است. به عبارت دیگر در طول این فرآیند، یک مجموعه فازی به یک مجموعه قطعی تبدیل می‌شود (Fauzi, Rahman & Handayani, 2020, 6). مجموع اعداد فازی مثلثی را می‌توان با روش‌های مختلفی غیرفازی کرد. برای این منظور در مطالعه حاضر، از

$$DF_{ij} = \frac{[(u_{ij} - l_{ij}) + (m_{ij} - l_{ij})]}{3} + l_{ij}$$

روش «مرکز سطح»^۳ استفاده می‌شود که به شرح زیر است:

۳-۲. گام دوم. تشکیل ماتریس خودتعاملی ساختاری^۴

مدل سازی ساختاری-تفسیری (ISM)^۵ که زیرمجموعه‌ای از راهبردهای تحقیق در عملیات نرم است، اولین بار توسط وارفیلد در سال ۱۹۷۳ ارائه شد (Liu, Wang & Miroslaw,)

1. Defuzzification.
2. Crisp logic.
3. Center of Area.
4. Structural Self-Interaction Matrix (SSIM).
5. Interpretive structural modeling (ISM).

23, 2016). ایده اصلی این روش تجزیه یک سیستم پیچیده به چندین سیستم فرعی (عناصر و مؤلفه‌ها) از طریق دانش خبرگان و ساخت یک مدل ساختاری چند سطح است (Mathiyazhagan & et al, 2013, 286-287) که به روشن شدن رابطه پیچیده بین عناصر سیستم کمک می‌کند.

در این مرحله با به‌کارگیری روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری (ISM)، اقدام به شناسایی نوع رابطه میان مؤلفه‌های موردنظر از جهت اثرگذاری و اثرپذیری بر یکدیگر گردید. برای این منظور ابتدا تعداد ۱۴ پرسشنامه بین خبرگان توزیع شد و در نهایت ۱۳ پرسشنامه با داده‌های کامل مورد تحلیل قرار گرفت. به جهت اطمینان از روایی پرسشنامه نیز از نظر اصلاحی برخی از صاحب‌نظران و متخصصان بهره گرفته شد.

برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری (ISM)، مؤلفه‌های دشمن‌شناسی که از طریق گام اول احصاء شدند، در پرسشنامه استاندارد مدل‌سازی ساختاری-تفسیری قرار گرفتند. برای تعیین ارتباط میان مؤلفه‌ها و نحوه اثرگذاری و اثرپذیری هر یک از آن‌ها، ماتریس خودتعاملی ساختاری تشکیل می‌گردد. برای این منظور از راهنمای زیر برای پر کردن جداول پرسشنامه استفاده می‌شود:

جدول (۲): راهنمای تکمیل پرسشنامه ISM

نماد	معنا
V	عامل سطر (i) می‌تواند زمینه‌ساز عامل ستون (j) باشد.
A	عامل ستون (j) می‌تواند زمینه‌ساز عامل سطر (i) باشد.
X	عامل سطر (i) و ستون (j) ارتباط دوطرفه وجود دارد.
O	هیچ نوع ارتباطی میان این دو عنصر (i و j) وجود ندارد.

(Ben Ruben, Vinodh & Asokan, 2018, 72-74)

۳-۳. گام سوم. تشکیل ماتریس دسترسی اولیه^۱

در گام بعد تلاش می‌شود ماتریس به دست آمده، به ماتریس دسترسی اولیه تبدیل شود. برای

1. Initial reachability matrix.

این منظور از قاعده ذیل استفاده می‌شود (Attri, Dev & Sharma, 2013, 4-7):

- اگر خانه (i,j) در ماتریس SSIM نماد V گرفته است، خانه مربوط به این نماد در ماتریس دسترسی اولیه عدد ۱ می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد صفر می‌گیرد.
 - اگر خانه (i,j) در ماتریس SSIM نماد A گرفته است، خانه مربوط به این نماد در ماتریس دسترسی اولیه عدد صفر می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد ۱ می‌گیرد.
 - اگر خانه (i,j) در ماتریس SSIM نماد X گرفته است، خانه مربوط به این نماد در ماتریس دسترسی اولیه عدد ۱ می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد ۱ می‌گیرد.
 - اگر خانه (i,j) در ماتریس SSIM نماد O گرفته است، خانه مربوط به این نماد در ماتریس دسترسی اولیه عدد صفر می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد صفر می‌گیرد.
- به عبارت دیگر در این مرحله، ماتریس خودتعاملی ساختاری به یک ماتریس دودویی تبدیل می‌شود و ماتریس دسترسی اولیه به دست می‌آید. از طریق تبدیل نمادهای V, A, X و O به صفر و یک، ماتریس خودتعاملی ساختاری به ماتریس دودویی تبدیل شده که به اصطلاح ماتریس دسترسی اولیه خوانده می‌شود (بلوچی و رستگار، ۱۳۹۴، ۷۹-۸۰).

۳-۴. گام چهارم. تشکیل ماتریس دسترسی نهایی^۱

در گام بعد با دخیل نمودن انتقال‌پذیری در روابط بین متغیرها، ماتریس دسترسی نهایی تشکیل می‌شود. بدین صورت که اگر (i,j) با هم در ارتباط باشند و نیز (j,k) با هم رابطه داشته باشند، آنگاه (i,k) با هم در ارتباط هستند (Kannan & Haq, 2007, 3841). در این ماتریس قدرت نفوذ و میزان وابستگی هر متغیر نیز نشان داده شده است.

به بیان دیگر در این مرحله تلاش می‌شود از وجود سازگاری درونی ماتریس دسترسی اولیه اطمینان حاصل شود. این اطمینان می‌بایست توسط خبرگان حاصل شود اما باید توجه داشت که نمی‌توان از خبرگان انتظار داشت به صورت دقیق این اطمینان را حاصل کنند؛ بنابراین تلاش می‌شود با استفاده از محاسبات ریاضی تریایی^۲ را در ماتریس دسترسی اولیه

1. Final Reachability Matrix.

2. Ransitivity.

جاری ساخت. منظور از تراپایی آن است که اگر متغیر «الف» بر روی متغیر «ب» تأثیر می‌گذارد و از طرفی متغیر «ب» بر روی متغیر «ج» نیز اثر می‌گذارد، لذا می‌بایست متغیر «الف» نیز بر روی متغیر «ج» اثرگذار باشد. بنابراین اگر این ارتباط در ماتریس دسترسی

$$R = (A + I)^r = (A + I)^{r-1} \neq (A + I)^{r-2} \neq \dots \neq (A + I), r \leq 20$$

اولیه برقرار نبود، می‌بایست از طریق محاسبات ریاضی و یا با تغییر دستی ماتریس دسترسی اولیه، ماتریس اصلاح شده و نهایی را ایجاد کرد (Warfield, 1974, 83-85). با توجه به این اصل، ماتریس دسترسی نهایی می‌تواند طبق قوانین زیر محاسبه شود:

در این معادله، A ماتریس دسترسی اولیه، I ماتریس واحد و R ماتریس دسترسی نهایی است.

۳-۵. سطح‌بندی مؤلفه‌ها

در گام بعد، روابط میان مؤلفه‌ها تعیین شده و متغیرهای ماتریس دسترسی سطح‌بندی می‌شوند. در این مرحله بر اساس ماتریس دسترسی نهایی، مجموعه خروجی، مجموعه ورودی و مجموعه مشترک برای هر یک از متغیرها استخراج می‌شود:

- مجموعه خروجی یک متغیر: شامل اجزایی از یک سیستم است که از آن جزء نشئت می‌گیرد. برای تعیین این مجموعه تعداد «۱»‌های سطر مربوط به هر متغیر نشان‌دهنده خطوط جهت‌داری است که از آن جزء خارج می‌شود.

- مجموعه ورودی یک متغیر: شامل اجزایی از یک سیستم است که به آن جزء منتهی می‌شود. برای تعیین این مجموعه تعداد «۱»‌های ستون مربوط به هر متغیر نشان‌دهنده خطوط جهت‌داری است که به آن جزء وارد می‌شود.

متغیرهایی که مجموعه خروجی و مشترک آن‌ها کاملاً یکسان باشد، در بنیادی‌ترین سطح از سلسله‌مراتب قرار می‌گیرند. به منظور یافتن اجزاء تشکیل‌دهنده سطح بعدی، اجزاء بنیادی‌ترین سطح آن در محاسبات ریاضی جدول مربوطه حذف می‌شود و عملیات مربوط به تعیین اجزاء سطح بعدی مانند روش تعیین اجزاء بنیادی‌ترین سطح انجام و این عملیات

تا آنجا ادامه پیدا می‌کند که اجزاء تشکیل دهنده کلیه سطوح مشخص شوند (آذر، خسروانی و جلالی، ۱۳۹۵، ۲۶۶).

۳-۶. رسم مدل ساختاری-تفسیری

در گام آخر نیز با توجه به سطوح متغیرها و ماتریس دسترسی نهایی، یک مدل اولیه رسم و از طریق حذف انتقال‌پذیری‌ها در مدل اولیه، مدل نهایی بدست می‌آید. شکل نهایی در مدل‌سازی ساختاری-تفسیری، مدل ساختاری یا دیاگرام^۱ نامیده می‌شود. دیاگرام به‌نوعی نمایش بصری عناصر و وابستگی متقابل میان آن‌ها است (Raj & Attri, 2010, 323-324).

تحلیل یافته‌ها

۴-۱. گام اول. شناسایی متغیرهای اصلی مسئله

با مطالعه کتاب‌ها، مقالات و سایر مکتوبات پیرامون سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی و انجام مصاحبه‌های تخصصی، ۲۱ مؤلفه دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی استخراج گردید. سپس با استفاده از روش دلفی فازی که نتایج آن به‌اختصار در جدول ۴ آورده شده است، مؤلفه‌های نهایی شناسایی و غربالگری شدند.

جدول (۳): نتایج به‌دست‌آمده از غربالگری مؤلفه‌ها

کد عامل	مؤلفه‌ها	L	M	U	منطق قطعی (غیرفازی)	نتایج
C ₁	عادی بودن شرایط و ساکت نشستن دشمن به معنی این است که با دشمن به‌شدت ضعیف شده و یا سرگرم انجام یک طرح قوی است که وی را از انجام اقدامات جزئی بازمی‌دارد.	۰/۵۸	۰/۷۵	۰/۸۸	۰/۷۴	پذیرش
C ₂	تلاش دشمن در جهت ایجاد یاس و ناامیدی در بین مردم و ناکارآمد نشان دادن انقلاب اسلامی (سلیمانی، ۱۳۹۶)	۰/۵۹	۰/۷۷	۰/۸۹	۰/۷۵	پذیرش
C ₃	پرهیز از عبور بی‌تفاوت از رخدادها ولو در کوچک‌ترین سطح (سلیمانی، ۱۳۹۵).	۰/۶۲	۰/۸۰	۰/۹۲	۰/۷۸	پذیرش
C ₄	لزوم رصد و پیش‌بینی تحرکات احتمالی دشمن (سلیمانی، ۱۳۹۷).	۰/۵۷	۰/۷۴	۰/۸۸	۰/۷۳	پذیرش

پذیرش	۰/۸۱	۰/۹۳	۰/۸۳	۰/۶۷	C5	تلاش دشمن در جهت ایجاد اختلاف بین و در درون کشورهای اسلامی از طریق تبلیغات و جنگ روانی (سلیمانی، ۱۳۹۲).
پذیرش	۰/۸۳	۰/۹۵	۰/۸۵	۰/۶۸	C6	حمایت آمریکا از عربستان بدون هیچ خط قرمزی، عامل اصلی جنایات کودک کشی در یمن (سلیمانی، ۱۳۹۷).
پذیرش	۰/۷۶	۰/۹۰	۰/۷۸	۰/۶۰	C7	هدف دشمن از نسل کشی در کشور مظلوم یمن آن است که دوست ندارد امت اسلام دارای نسلی باشد تا بقای آن را تضمین کند (سلیمانی، ۱۳۹۶).
پذیرش	۰/۷۸	۰/۹۲	۰/۸۰	۰/۶۱	C8	شایعه افکنی یکی از حربه‌های دشمنان است که می‌توان آن را در صحنه‌های مختلفی از نبرد با داعش در عراق و سوریه دید.
پذیرش	۰/۷۷	۰/۹۱	۰/۷۸	۰/۶۰	C9	آمریکا دشمن ملت ایران است و مذاکره با او در شرایط کنونی به منزله تسلیم شدن محض در برابر «دشمن» است (سلیمانی، ۱۳۹۵).
پذیرش	۰/۷۷	۰/۹۱	۰/۷۹	۰/۶۱	C10	دلیل حمایت آمریکا از منافقان آن است که این گروه تنها امید آن‌هاست (سلیمانی، ۱۳۹۲).
پذیرش	۰/۸۰	۰/۹۲	۰/۸۲	۰/۶۶	C11	خاصیت الگو بودن و بصیرت‌افزایی انقلاب اسلامی برای سایر کشورها، مهم‌ترین دلیل دشمنی با آن است (سلیمانی، ۱۳۹۵).
پذیرش	۰/۷۵	۰/۹۰	۰/۷۷	۰/۵۹	C12	علت جلوگیری از نزدیک شدن رژیم صهیونیستی و گروه‌های تروریستی به مرزهای جمهوری اسلامی، آن است که به اساس استراتژی و بدنه امنیتی کشور، آسیب وارد نشود.
پذیرش	۰/۷۸	۰/۹۲	۰/۸۰	۰/۶۲	C13	داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی (سلیمانی، ۱۳۹۵).
پذیرش	۰/۸۵	۰/۹۵	۰/۸۷	۰/۷۲	C14	تلاش فراوان دشمن در جهت ترویج فرهنگ ابتذال غربی (سلیمانی، ۱۳۹۷).
پذیرش	۰/۷۹	۰/۹۲	۰/۸۱	۰/۶۵	C15	ضرورت توجه به این نکته که همواره عقب‌نشینی دشمن به معنی پیروزی نیست.
پذیرش	۰/۷۶	۰/۹۱	۰/۷۸	۰/۶۰	C16	تعصب جاهلی داعش موجب می‌شود افراد نتوانند دوست و دشمن حقیقی خود را بشناسند (سلیمانی، ۱۳۹۶).
پذیرش	۰/۷۴	۰/۸۷	۰/۷۵	۰/۵۹	C17	داشتن روحیه استکبار و تجاوزگری، ویژگی اصلی دشمنان انقلاب اسلامی (سلیمانی، ۱۳۹۵).
پذیرش	۰/۸۱	۰/۹۳	۰/۸۳	۰/۶۷	C18	عناد و لجاجت نسبت به فهم واقعیت و پذیرش حق، یکی از دلایل مهم رفتار امروز گروه‌های تروریستی (سلیمانی، ۱۳۹۷).
پذیرش	۰/۷۷	۰/۹۱	۰/۷۹	۰/۶۲	C19	تهدید و ایجاد ترس، دادن وعده دروغ، ایجاد یاس و ناامیدی، ایجاد غفلت از امدادهای غیبی از جمله فعالیت‌های دشمنان است (سلیمانی، ۱۳۹۲).

(منبع: یافته‌های تحقیق حاضر)

۳-۴. گام سوم. تشکیل ماتریس دسترسی اولیه

در این مرحله بر اساس قواعد موجود ماتریس خودتعاملی ساختاری به یک ماتریس دودویی تبدیل می‌شود و ماتریس دسترسی اولیه به دست می‌آید که در جدول ۶ مشاهده می‌شود:

جدول (۵): ماتریس دسترسی اولیه

C21	C20	C19	C18	C17	C16	C15	C14	C13	C12	C11	C10	C9	C8	C7	C6	C5	C4	C3	C2	C1	
0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	C1
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	C2
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	C3
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	C4
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	C5
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	C6
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	C7
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	C8
0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	C9
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	C10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1	C11
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	C12
0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	0	1	1	1	C13
0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	C14
0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	C15
0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	C16
0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	C17
0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	C18
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	C19
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	C20
1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	C21

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۴-۴. گام چهارم. تشکیل ماتریس دسترسی نهایی

در این مرحله با دخیل نمودن انتقال‌پذیری در روابط بین متغیرها، ماتریس دسترسی نهایی تشکیل می‌شود که در جدول ۷ مشاهده می‌شود:

طراحی چارچوب ساختاری-تفسیری دشمن شناسی... - مسعود معینی پور (۲۰۱-۱۷۴) / ۱۹۱

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

طراحی چارچوب ساختاری-تفسیری دشمن شناسی... - مسعود معینی پور (۶۲-۴۱) / ۱۹۲

جدول (۶): ماتریس دسترسی نهایی

C ₂₁	C ₂₀	C ₁₉	C ₁₈	C ₁₇	C ₁₆	C ₁₅	C ₁₄	C ₁₃	C ₁₂	C ₁₁	C ₁₀	C ₉	C ₈	C ₇	C ₆	C ₅	C ₄	C ₃	C ₂	C ₁	
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₁
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	C ₂
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	C ₃
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	C ₄
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	C ₅
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₆
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	C ₇
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	C ₈
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₉
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₁₀
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₁₁
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₁₂
0	1	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	C ₁₃
0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	C ₁₄
0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₁₅
0	0	1	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₁₆
0	0	1	0	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	C ₁₇
0	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	C ₁₈
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	C ₁₉
0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	C ₂₀
1	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	C ₂₁

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۴-۵. گام پنجم. سطح‌بندی مؤلفه‌ها

در این مرحله مؤلفه‌ها را برای رسم مدل ساختاری-تفسیری، سطح‌بندی می‌نماییم. به عبارت دیگر متغیرهای ورودی و خروجی را برای هر مؤلفه‌ها مشخص نموده و بر اساس آن مؤلفه‌ها را سطح‌بندی می‌نماییم. با توجه به جدول شماره ۷ می‌توان مؤلفه‌ها را به صورت زیر سطح‌بندی نمود:

جدول (۷): سطح‌بندی مؤلفه‌ها

سطح	مجموعه مشترک	مجموعه خروجی	مجموعه ورودی	شماره
۳	۱، ۶، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۵، ۱۲	۱، ۲، ۴، ۶، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۹	۱، ۳، ۶، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۲۱، ۱۷، ۱۸	C ₁
۵	۲	۲	۱-۳، ۳-۶، ۱۰-۱۳، ۱۶-۱۸، ۲۰، ۲۱	C ₂
۲	۳، ۱۳	۱-۴، ۶، ۷، ۹، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۹	۳، ۱۳	C ₃
۴	۴، ۱۹	۴، ۱۹	۱، ۳، ۴، ۶، ۹-۱۳، ۱۵-۱۸، ۲۰، ۲۱	C ₄
۵	۵	۵	۵، ۱۳، ۱۷	C ₅
۳	۱، ۶، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۵، ۱۴	۱، ۲، ۴، ۶، ۷، ۹، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۹	۱، ۳، ۶، ۹-۱۰، ۱۴-۱۵، ۱۸، ۲۱	C ₆
۵	۷	۷	۱، ۳، ۶، ۷، ۹-۱۳، ۱۵-۱۸، ۲۱	C ₇
۵	۸	۸	۸، ۱۳، ۱۷، ۲۱	C ₈
۳	۱، ۶، ۹، ۱۲-۱۵	۱، ۲، ۴، ۶، ۷، ۹، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۹	۱، ۳، ۶، ۹-۱۳، ۱۵-۱۸، ۲۱	C ₉
۳	۱، ۶، ۹، ۱۲-۱۵	۱، ۲، ۴، ۶، ۷، ۹، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۹	۱، ۳، ۶، ۹-۱۳، ۱۵-۱۸، ۲۱	C ₁₀
۳	۱، ۶، ۹، ۱۲-۱۵	۱، ۲، ۴، ۶، ۷، ۹، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۹	۱، ۳، ۶، ۹-۱۳، ۱۵-۱۸، ۲۱	C ₁₁

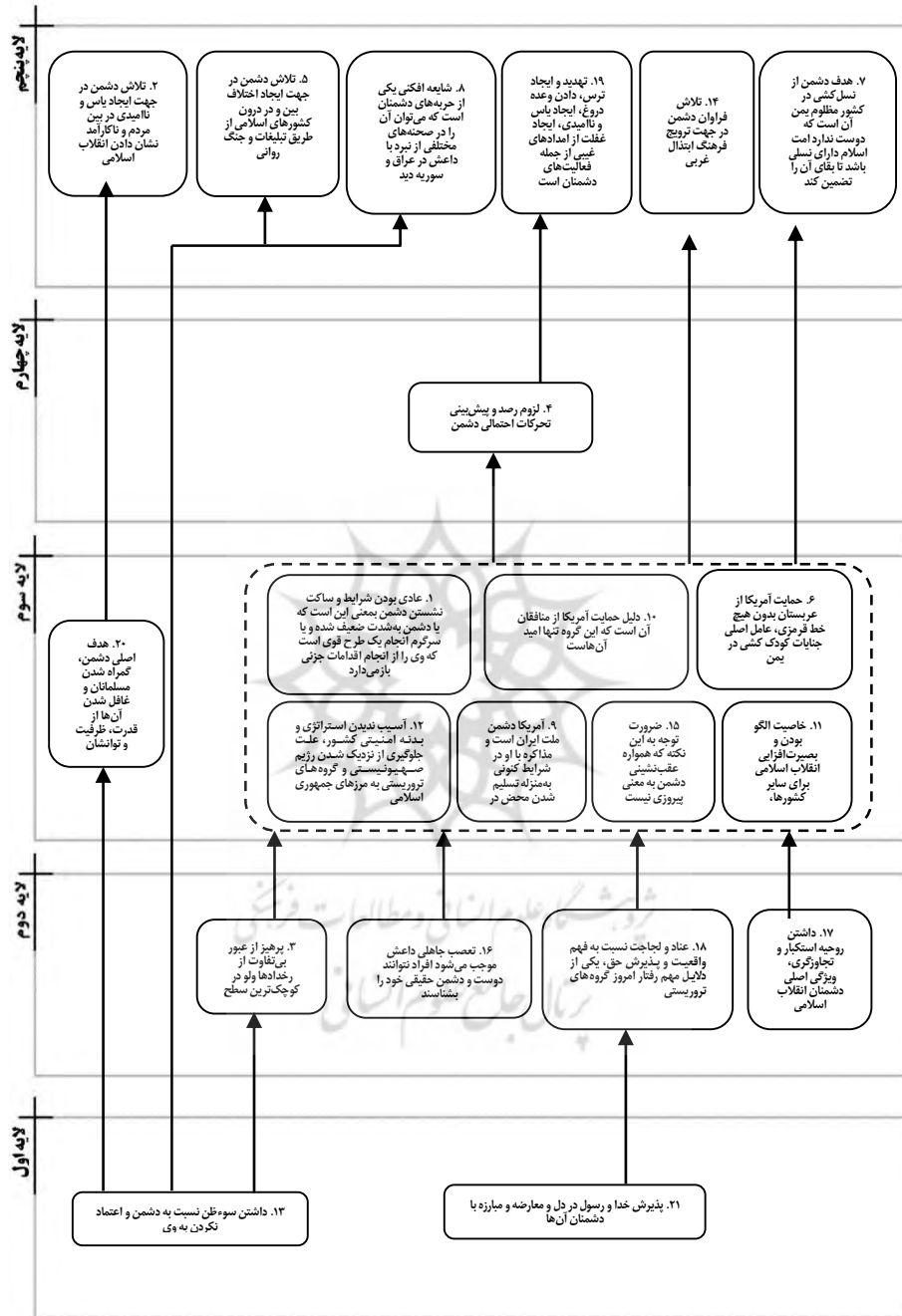
۳	۱۵، ۱۲-۹، ۶، ۱	۱۴، ۱۲-۹، ۷، ۶، ۴، ۲، ۱ ۱۹، ۱۵	۲۱، ۱۸-۱۵، ۱۳-۹، ۶، ۳، ۱	C ₁ 2
۱	۱۳	۲۰، ۱۹، ۱۵-۱	۱۳	C ₁ 3
۵	۱۴	۱۴	۲۱، ۱۸-۹، ۶، ۳، ۱	C ₁ 4
۳	۱۵، ۱۲-۹، ۶، ۱	۱۴، ۱۲-۹، ۷، ۶، ۴، ۲، ۱ ۱۹، ۱۵	۲۱، ۱۸-۱۵، ۱۳-۹، ۶، ۳، ۱	C ₁ 5
۲	۱۶	-۱۴، ۱۲-۹، ۷، ۶، ۴، ۲، ۱ ۱۹، ۱۶	۱۶	C ₁ 6
۲	۱۷	۱۷، ۱۵، ۱۴، ۱۲-۴، ۲، ۱ ۱۹	۱۷	C ₁ 7
۲	۱۸	۱۴، ۱۲-۹، ۷، ۶، ۴، ۲، ۱ ۱۹، ۱۸، ۱۵	۲۱، ۱۸	C ₁ 8
۵	۱۹	۱۹	۲۱-۱۵، ۱۳-۹، ۶، ۴، ۳، ۱	C ₁ 9
۳	۲۰	۲۰، ۱۹، ۴، ۲	۲۰، ۱۳	C ₂ 0
۱	۲۱	۱۸، ۱۵، ۱۴، ۱۲-۶، ۴، ۲، ۱ ۲۱، ۱۹	۲۱	C ₂ 1

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۴-۶. گام ششم. رسم مدل ساختاری-تفسیری

در این مرحله با توجه به مؤلفه‌های بالا و سطح‌بندی انجام شده می‌توان مدل ساختاری-تفسیری دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی را رسم نمود. همان‌طور که از جدول شماره ۸ مشخص است، مجموعه مؤلفه‌ها در پنج سطح قرار گرفته‌اند:

شکل ۱. مدل ساختاری-تفسیری دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی

(منبع: یافته‌های پژوهش)

همان‌طور که در شکل بالا مشاهده می‌شود «داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی» و «پذیرش خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها» در بنیادین‌ترین سطح مدل قرار دارد و می‌توان گفت به نوعی پیش‌نیاز دیگر مؤلفه‌های دشمن‌شناسی هستند و بر سایر مؤلفه‌ها تأثیر می‌گذارند. این یافته با فرمایش امام علی علیه السلام به مالک اشتر مبنی بر اینکه «إِنَّ الْعَدُوَّ رُبَّمَا قَارَبَ لِيَسْتَغْفِلَ فَنُحْذِرُ بِالْحَزْمِ وَاتَّهَمُ فِي ذَلِكَ حُسْنُ الظَّنِّ؛ دشمن گاه نزدیک می‌شود [درخواست صلح می‌کند] که تا طرف را غافلگیر کند. بنابراین در چنین شرایطی اختیار را از دست مده و دوراندیش باش و حسن ظن خویش را متهم ساز» مطابقت دارد.

نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش آن بود که با دید کل‌نگر و سیستمی از طریق احصاء مجموعه مؤلفه‌های دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی، مدلی ساختاری را تدوین نماید که ارتباط مؤلفه‌ها با یکدیگر را مدل‌سازی نموده و در نتیجه چارچوب دشمن‌شناسی را ترسیم نماید. بدین منظور ابتدا با مروری جامع و نظام‌یافته بر مطالعات اسنادی (کتاب‌ها، مقالات و سایر مکتوبات) پیرامون شهید سلیمانی و انجام مصاحبه‌های تخصصی، مؤلفه‌های اولیه دشمن‌شناسی در مکتب شهید سلیمانی استخراج گردید. سپس با استفاده از روش دلفی فازی، مؤلفه‌های نهایی شناسایی و غربالگری شدند. در گام بعد، روابط میان این مؤلفه‌ها با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری مورد پژوهش قرار گرفت و در نهایت مدلی پنج سطحی بدست آمد که «داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی» و «پذیرش خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها» در بنیادین‌ترین سطح قرار دارند. با توجه به مدل ارائه شده می‌توان نکات زیر به‌عنوان نتایج مستخرج از پژوهش بیان کرد:

۱. مؤلفه‌های دشمن‌شناسی دارای تقدم و تأخر هستند و بدون تحقق بخشی از آن‌ها، نمی‌توان انتظار تحقق حداکثری دشمن‌شناسی را داشت. بر اساس مدل ساختاری - تفسیری مستخرج، تا زمانی که «داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی» و «پذیرش

خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها» در دیدگاه افراد نهادینه نگردد، انتظار نمی‌رود که مؤلفه‌هایی همچون «لزوم رصد و پیش‌بینی تحرکات احتمالی دشمن»، «پرهیز از عبور بی تفاوت از رخدادها ولو در کوچک‌ترین سطح» و «هدف اصلی دشمن، گمراه شدن مسلمانان و غافل شدن آن‌ها از قدرت، ظرفیت و توانشان است» مورد توجه قرار گیرد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد نهادهای متولی آموزش در کشور، دو ویژگی داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی و نیز پذیرش خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها را به‌عنوان دو رکن اصلی تعلیم و تربیت، محور فعالیت‌های خود قرار دهند.

۲. گزاره‌هایی همچون «تلاش دشمن در جهت ایجاد یاس و ناامیدی در بین مردم و ناکارآمد نشان دادن انقلاب اسلامی»، «تلاش دشمن در جهت ایجاد اختلاف بین و در درون کشورهای اسلامی از طریق تبلیغات و جنگ روانی» و «تهدید و ایجاد ترس، دادن وعده دروغ، ایجاد یاس و ناامیدی، ایجاد غفلت از امدادهای غیبی از جمله فعالیت‌های دشمنان» تنها به‌عنوان خروجی دشمن‌شناسی شناخته شده است و نمی‌توان توجه به آن‌ها را یکی از عوامل دستیابی به دشمن‌شناسی قلمداد کرد؛ لذا تأکید بیش از حد بر آن‌ها نمی‌تواند اثر مثبتی بر تحقق دشمن‌شناسی داشته باشد.

در نتیجه پیشنهاد می‌شود توجه به این مؤلفه‌ها در سیاست‌گذاری امنیتی کم‌رنگ‌تر شود؛ زیرا توجه به مؤلفه‌های بنیادی‌تر، به‌صورت طبیعی این مؤلفه‌ها را نیز محقق خواهد کرد. به‌عبارت‌دیگر، در سیاست‌گذاری امنیتی به‌جای تمرکز و توجه صرف به رفتارهای دشمن، بایستی به دنبال ریشه‌یابی آن‌ها نیز بود.

۳. وجود لایه میانی اشعار بر آن دارد که «داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی» و «پذیرش خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها» به شرطی منجر به دشمن‌شناسی و انجام وظایف در قبال دشمنان می‌شود که مؤلفه‌هایی همچون «ضرورت توجه به این نکته که همواره عقب‌نشینی دشمن به معنی پیروزی نیست»، «آسیب ندیدن استراتژی و بدنه امنیتی کشور، علت جلوگیری از نزدیک شدن رژیم صهیونیستی و گروه‌های تروریستی به مرزهای جمهوری اسلامی»، «تعصب جاهلی داعش موجب می‌شود افراد نتوانند دوست و دشمن حقیقی خود را بشناسند» و «لزوم رصد و پیش‌بینی

تحركات احتمالی دشمن» مدنظر قرار گیرند.

لذا پیشنهاد می‌گردد تا این سلسله‌مراتب در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با دشمن‌شناسی مدنظر قرار گیرد. به بیان دیگر، یکی از لوازم تحقق دشمن‌شناسی و داشتن سوءظن نسبت به آن، داشتن شناخت نسبت به رفتارهای اوست که این موضوع از طریق رصد و پیش‌بینی تحركات احتمالی دشمن و نیز شناخت ریشه‌های فکری دشمن محقق خواهد شد.

۴. «داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی» و «پذیرش خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها» پیش‌زمینه تحقق دیگر مؤلفه‌های دشمن‌شناسی است و در صورت تحقق آن می‌توان به اجرای دیگر مؤلفه‌ها نیز امید داشت. دشمن‌شناسی با ابتدا بر «داشتن سوءظن نسبت به دشمن و اعتماد نکردن به وی» و «پذیرش خدا و رسول در دل و معارضه و مبارزه با دشمنان آن‌ها» است که می‌تواند رشد کرده و به سطح مطلوب خود برسد. بنابراین این دو مؤلفه باید در اولویت اول دستور کار سیاست‌گذاران حوزه دشمن‌شناسی و متولیان امر تعلیم و تربیت قرار گیرد.

کتابنامه

- آذر، عادل و فرزانه خسروانی و رضا جلالی (۱۳۹۵). تحقیق در عملیات نرم (رویکردهای ساختاردهی مسئله). تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- ابراهیم‌نیا، محمد (۱۳۹۸). «بررسی مستندات قرآنی و روایی اندیشه‌های امام خمینی علیه السلام در حوزه دشمن‌ستیزی و پاسخ‌گویی به شبهات مطرح در این زمینه.» پایان‌نامه دکتری تخصصی (PhD)، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- اصلانی، فریبرز و سیف‌الله رهبری و خدایار ابراهیمی (۱۳۹۶). «پیامدشناسی کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن» با تاکید بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری علیه السلام، پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، س ۱۵، ش ۷، ص ۱۷۹-۲۰۲.
- اکبری بیاتبانی، اسماعیل (۱۳۹۷). «بررسی تحلیلی نفوذ اقتصادی دشمن بر انقلاب اسلامی و راه‌های مقابله با آن از منظر رهبری با تکیه بر آیات قرآن.» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، آمل: دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم.

طراحی چارچوب ساختاری-تفسیری دشمن‌شناسی... - مسعود معینی‌پور (۲۰۱-۱۷۴) / ۱۹۹

- باکویی، مهدی و احد داوری چلقائی (۱۳۹۶). «مراتب حساسیت نیروهای انقلابی در برابر دشمن از دیدگاه قرآن کریم»، پژوهش‌های انقلاب اسلامی، س ۶، ش ۳، ص ۳۱-۶۰.
- بلوچی، حسین و عباسعلی رستگار (۱۳۹۴). «مدل‌یابی ساختاری - تفسیری از عوامل موثر بر بدبینی سازمانی»، مدیریت سازمان‌های دولتی، س ۱۱، ش ۳، ص ۶۶-۸۳.
- بیات، بهرام. (۱۳۹۸). نظریه‌های امنیت ملی. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- بیستونی، زهرا و دیگران (۱۳۸۲). شیطان‌شناسی از دیدگاه قرآن کریم (گرم‌های شیطانی و روش غلبه بر شیاطین). تهران: بیان جوان.
- تقوی دامغانی، رضا (۱۳۶۹). دشمن‌شناسی. تهران: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
- سلیمانی، قاسم (۱۳۹۵). سخنرانی در اولین کنگره ملی ۸۰۰۰ شهید استان گیلان. رشت: کنگره ملی ۸۰۰۰ شهید استان گیلان.
- _____ (۱۳۹۲). سخنرانی در شانزدهمین کنگره شهدای استان کرمان. کرمان: کنگره شهدای استان کرمان.
- _____ (۱۳۹۶). سخنرانی در مراسم اربعین شهید مرتضی حسین‌پور. گلزار شهدای سلمان.
- _____ (۱۳۹۷). سخنرانی در یادواره شهدای شهرستان بابل. بابل: یادواره شهدای شهرستان بابل.
- سیدنژاد، سیدصادق (۱۳۸۸). «دشمن‌شناسی، یک ضرورت آشکار»، پایگاه جامع استاد شهید مرتضی مطهری.
- شیرازی، جعفر (۱۳۹۸). «الگوی دشمن‌شناسی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (عج) با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی»، پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی، س ۳۱، ش ۸، ص ۳۷-۷۶.
- عمید، حسن (۱۳۸۹). فرهنگ فارسی عمید. تهران: راه رشد.
- فیض، داود و دیگران (۱۳۹۵). «بررسی نقش تبلیغات بر دشمن‌شناسی در بین اقشار مردم (موردپژوهی: شهر تهران)»، سیاست دفاعی، س ۹۶، ش ۲۴، ص ۱۸۳-۲۰۲.
- مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی (۱۳۶۴). بحار لانوار المجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار، ترجمه موسی خسروی. تهران: اسلامیه.
- محمدنام، سجاد (۱۳۹۱). «شناخت دشمن از منظر قرآن کریم». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

مرادیان، محسن (۱۳۹۱). مبانی نظری امنیت. تهران: دانشکده علوم و فنون فارابی.
معین، محمد (۱۳۸۶). فرهنگ معین. تهران: آدنا.

نجاتی منفرد، علیرضا و محمدرضا کمالی و سیدکاظم دلخوش (۱۳۹۵). «بررسی راهبردهای رسانه‌ای و فرهنگی دشمن درنبرد نرم علیه انقلاب اسلامی از منظر حضرت امام خامنه‌ای (علیه السلام)»، مطالعات قدرت نرم، س ۱۴، ش ۶، ص ۱۰۲-۱۲۸.
نوعی، غلامرضا (۱۳۷۹). «سیمای مدینه النبی؛ شیوه رفتار رسول خدا ﷺ با مخالفان (بر اساس قرآن و سیره)». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، قم: دانشگاه اصول دین.
نوبدینیا، منیژه (۱۳۷۹). «چندگانگی امنیت: امنیت ملی، عمومی و امنیت اجتماعی»، مطالعات امنیت اجتماعی، س ۱، ش ۲-۳، ۱۳۸۴، ص ۳۵-۵۸.

—————. «درآمدی بر امنیت اجتماعی»، مطالعات راهبردی، س ۱۹، ش ۶، ۱۳۸۲، ص ۵۵-۷۶.

Asadzadeh Monir, F., Soleimani, T., Sattari, S., & Kheirkhah, M. (2020). *An Optimal Model for Educational Leadership Competency in Clinical Departments of Nursing and Midwifery Faculties*. Journal of Health and Care, 22(3), 213-223.

Attri, R., Dev, N., & Sharma, V. (2013). *Interpretive structural modelling (ISM) approach: an overview*. Research Journal of Management Sciences, 2(2), 3-8.

Ben Ruben, R., Vinodh, S., & Asokan, P. (2018). *ISM and Fuzzy MICMAC application for analysis of Lean Six Sigma barriers with environmental considerations*. International journal of lean six Sigma, 9(1), 64-90.

Biranvand, A., & Seif, M. H. (2020). *Factors Affecting Knowledge Commercialisation in University: A Case Study*. DESIDOC Journal of Library & Information Technology, 40(2).

Fauzi, J. A., Rahman, N. J. N., & Handayani, A. N. (2020). *Determining the Articles Acceptance Using Logic of Fuzzy Inference System Tsukamoto*. Letters in Information Technology Education (LITE), 3(1), 1-8.

Greene, R., & Elffers, J. (2006). *The 33 Strategies of War*. Penguin Books.

Kahn, R. A. (2010). *A Margin of Appreciation for Muslims-Viewing the Defamation of Religions Debate through Otto-Preminger-Institut v. Austria*. U of St. Thomas Legal Studies Research Paper No. 10-27.

Kannan, G., & Haq, A. N. (2007). *Analysis of interactions of criteria and sub-criteria for the selection of supplier in the built-in-order supply chain environment*. International Journal of Production

طراحی چارچوب ساختاری-تفسیری دشمن شناسی... - مسعود معینی پور (۲۰۱-۱۷۴) / ۲۰۱

Research, 45(17), 3831-3852.

Liu, H., Wang, M. J., & Miroslaw, J. S. (2016). *Analysis on the critical success factors of construction innovation based on integrated structural modeling*. Sci. Technol. Manag. Res, 36, 20-26.

Mathiyazhagan, K., Govindan, K., NoorulHaq, A., & Geng, Y. (2013). *An ISM approach for the barrier analysis in implementing green supply chain management*. Journal of cleaner production, 47, 283-297.

Raj, T., & Attri, R. (2010). *Quantifying barriers to implementing total quality management (TQM)*. European Journal of Industrial Engineering, 4(3), 308-335.

Warfield, J. N. (1974). *Developing interconnection matrices in structural modeling*. IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics, (1), 81-87.

